

Journal of
Economic and Social Thought

www.kspjournals.org

Volume 2

March 2015

Issue 1

Küreselleşmenin Hangi Kısımları Yetişim Büyümesi İçin Önemlidir? *

Paul M. ROMER

Stanley Fisher (2003), verdiği Ely Semini’inde küreselleşmeyi sınırları aşan ekonomik ve ekonomik olmayan etkileşimler olmak üzere ikiye ayırmıştır. “Devletlerarasındaki hâlihazırda büyümekte olan birbirine bağımlılık süreci olarak ifade edilen ekonomik küreselleşme, artan sınır ötesi mal ve hizmet ticareti, yükselen sermaye akışı hacimleri ve artan işgücü hareketleri şeklinde yansımaktadır.” Kısa bir süre önce, Charles Jones ve ben analizleri bir adım daha derine taşıyabileceğimizi tartışmıştık (Jones ve Romer 2010). Küreselleşme, fikirlerin tekrar kullanılmasından elde edilen kazanımlar tarafından teşvik edilmektedir. Fikirlerin akışının, küreselleşmenin fakirliğin azaltılması ve yetişim büyümesi (catch-up growth) sağlaması için önemli olan kısmı olmasına rağmen birçok ekonomist, bu konuda uygun kelimeleri bulmakta zorlandığından dolayı hala konuşmaya çekinmektedir.

1. Sağlık ve Küreselleşme Hakkındaki Kanıtlar

Angus Deaton bu konuda çekingen değildir. “İnsanoğlunun büyük bir çoğunluğunun tahmini yaşam süresi, fakir ya da zengin ülkelerde yaşıyor olmalarından bağımsız olarak, başka yerlerde geliştirilen fikirler, teknikler ve tedavi yöntemlerine bağlıdır...” (Deaton 2004). Dahası, Deaton’un ve başkalarının da gözlemlediği gibi, fikirlerin tekrar kullanılmasından elde edilen kazanımlar göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür.

François Bourguignon ve Christian Morrison (2002), yaptıkları ülkeler arası karşılaştırma sonucu, yirminci yüzyılın büyük bir kısmında fakir ülkelerin kişi başına düşen gelir konusunda zengin ülkelere geriye düşmelerine rağmen, tahmini yaşam süresi konusunda zengin ülkelere yetişmekte olduklarını göstermişlerdir. Bourguignon ve Morrison tahmini yaşam süresindeki artışlara değer biçmek için basit bir metot kullanmakta ve bu değeri geleneksel kişi başına düşen milli gelir ölçütüne eklemektedirler. Geleneksel olarak ölçülen gelirdeki dünya çapındaki eşitsizliğin yirminci

* Orijinal bilgiler: “What Parts of Globalization Matter for Catch-Up Growth?”, American Economic Review, Vol.100, No.2, pp. 94-98, 2010. Bu makale, 14 Ocak 2015 tarihinde, bizzat Paul M. Romer’in kişisel izini ve AEA Telif Hakları Yetkilisi E. Lee tarafından sağlanan “Çevirisini Yayınlama” hakkındaki kurumsal izne dayanılarak yayınlanmaktadır. (Çeviri: Ali Fisunoğlu).

yüzyıl süresince büyümesine rağmen, tahmini yaşam süresini içeren tam gelir ölçütlerindeki eşitsizlik İkinci Dünya Savaşı'ndan az sonra en yüksek değerine ulaşmaktadır.

Gary S. Becker, Tomas J. Philipson ve Rodrigo R. Soares (2005) ölüm oranlarındaki azalmalar hakkında daha detaylı ve muhafazakâr ölçümler sunmakta ve benzer sonuçlara varmaktadırlar. 1960 ve 2000 yılları arasında, dünya nüfusunun daha fakir olan yarısındaki ülkeler ortalama yaklaşık olarak 900 Amerikan Doları (2000 yılı uluslararası doları ölçümüyle) kişi başına gelire başlamış, geçen 40 yıllık süre içinde kişi başına düşen ortalama gelir 2200 dolar artış göstermiştir. Tahmini yaşam süresi ise 41'den 64'e yükselmiştir. Bu yükselişi Becker, Philipson ve Soares, gelir akışında dönem sonu için yaklaşık 1500 dolarlık bir artışa eşit görmektedirler. Son tam gelir ölçümleri 3100 dolar yerine 4600 dolar olarak, yine yaklaşık %50 daha yüksek olarak gerçekleşmiştir. Bu kadar büyük miktarlar kendi iyilikleri için önemlidir. Bu miktar, mal ve hizmetlerin ticaretinin doğrudan faydalarının ölçümleriyle karşılaştırılabilir düzeydedir. Bunların ayrıca politikaların bu kazanımları engellemesi veya özendirilmesi hakkında önemli etkileri vardır.

Bu çalışmaları okumamın öncesinde de benim kalkınma modelim dünyadaki teknoloji stoğu T^* ve fakir bir ülkedeki stok T arasındaki alışlagelmiş farkı göz önüne alıyordu. Ülkeye has bir faktör olan R (kanunlar yerine kullanılıyor), yerel ekonomiye dünyanın geri kalanından gelen fikirlerin giriş hızını etkiliyordu. T , iyi kanunların varlığında T^* 'a hızlıca yetişebilirdi. Kötü kanunların varlığında ise, T hiç büyümeyebilirdi. Sonuç olarak, R değerlerindeki farklılıklar fakir ülkelerin büyüme oranlarında rastladığımız büyük farklılıkları açıklayabiliyordu. Bu tür bir model, verilere makul bir ilk-yaklaşım sunmaktadır. Bize kanunlar ve kanunların yarattığı teşviklerin teknoloji cephesinde T^* 'ın ve T^* 'a yettikçe T 'nin büyümelerini nasıl etkileyebileceği konusunda açık ve saydam olmamız gerektiğini anlatmaktadır. Fakat sağlık verileri, bu tek boyutlu modelin önemli etkileşimleri kaçırdığını göstermektedir. Farklı çeşit T teknolojilerinin kanunlarla farklı etkileşimleri söz konusudur. Kanunlar, fakir bir ülkeye ölüm oranlarını düşüren teknolojilerin girmesine izin verirken kişi başına düşen geliri yükseltebilecek diğer teknolojilerin girmelerini engelleyebilmektedirler.

Küreselleşmenin potansiyel faydalarını kavrayabilmek için, bu tür fikirler arasındaki farklılıkları ve bu tür fikirlerin çeşitli yerel yasal sistemlerle nasıl etkileştiklerini daha iyi anlayabilmemiz gerekir. Bunu anlayabilmemiz bağlamında, mal ve hizmet ticaretinin daha da fazla artmasını savunan ve bizim de sıkça kullandığımız modeller faydadan çok zarar getirmektedir.

2. Ders Kitaplarındaki Ticaret Teorisi

Ders kitaplarının karşılaştırmalı üstünlük ve ticaret sonucu ortaya çıkan kazanımlara yaklaşımı, tek faktör olarak işgücü ve örneğin patates ve et gibi iki temsili ürüne dayanmaktadır. Bununla birlikte, söz konusu iki ürünün düşük tansiyon ve düşük kolesterol olarak adlandırdığımızı varsayalım. Zengin bir ülkede bir işçi iki üründen de 10 birim sağlayan bir ilaç

üretebilsin. Daha az etkili eski nesil eczacılık yöntemleri kullanan fakir ülkede ise bir işçi 5 birim daha düşük tansiyon ve 3 birim daha düşük kolesterol sağlayan ilaçlar üretsın.

Her zamanki gibi, bu kurulumu ilaç ticaretinin otarşı (autarky) durumuna göre dünya çapında sağlığı geliştirebileceğini göstermek için kullanabilirdik; fakat durumu bu şekilde açıklamak bütün gösteriyi bozmak olurdu. İlaç ticareti belirgin bir verimsizlik belirtisidir. Bu durumda verimli olan ticaret, fakir ülkedeki işçilerin ilaçları zengin ülkedeki işçilerin kullandığı formüllerle üretmesi olurdu. Eğer bu iki ülkedeki kanunlar fakir ülkedeki işçilerin formülleri herhangi bir ücret ödmeden kullanmalarına izin verselerdi, mal ve hizmetlerde geleneksel şekilde bir ticaret gerçekleşmemesine rağmen küreselleşme sonucu büyük kazanımlarımız olurdu.

Yanlış anlaşılmalara mahal vermediğime emin olmak için vurgulayayım, yukarıdaki örnek ticaretteki kısıtlamaların faydalı olduğunu veya fikri mülkiyet haklarının zararlı (veya faydalı) olduğunu göstermemektedir. Örneğin gösterdiği şey, ilaç formülleri gibi fikirlerin de sınırlar arasında akabileceğini göstermemize olanak sağlayan daha zengin bir kelime dağarcığına ihtiyacımız olduğudur. Geleneksel mal ve hizmetlerin akışının gözlemleyip tanımlayabildiğimiz yegâne şey olduğu durumda daha köklü güçleri gözden kaçıırız ve bazı zamanlarda yanlış işaretleri elde ederiz. Geleneksel ticaretin daha fazla gerçekleşmesi ters giden bir şeylerin belirtisi de olabilir: sınırlar arası fikir akışlarının verimsiz derecede düşük olarak gerçekleşmesi.

3. Örnekler ve Konuşma Kılavuzu

Fikirler hakkındaki tartışma ve fikirlerin akışını sınırlayan engellerle ilgili süregelen bir sorun yeniden kullanımın aslında çok masraflı olduğu için verimsiz mi olduğu, yoksa verimli olmasına rağmen kötü kanunlar tarafından mı önlendiği konusundaki belirsizliktir. Aşağıda bu tartışmanın tipik bir örneğini sunuyorum. Sav: “Fakir ülkeler dünyanın geri kalanında var olan bilgileri kullanabilmelidir.” Karşı sav: “Bu bilgi fakir ülkelerde zaten mevcuttur, ama onlar bunu nasıl kullanacaklarını bilmemektedir.” Açık bir dil ve spesifik örneklerle dayanan mikro-temellerin kullanılması bu tür belirsizlikleri çözmek için en iyi yoldur.

Kolesterol ve tansiyonun düşmesini sağlayan tedavi edici bileşiğin kimyasal formülü spesifik bir fikrin gerçek bir örneğidir. Ağızdan sıvı tedavisi'nin (Oral rehydration therapy) formülü fakir ülkelerdeki tahmini yaşam süresinin yükselmesinde önemli bir rol oynayan bir fikirdir. Tahminler, ağızdan sıvı tedavisinin her yıl üç ila beş milyon hayat kurtardığını göstermektedir. Bu aynı zamanda fikirlerin akışının takip edilemeyeceği iddiası için iyi bir karşı-örnektir. Günümüzde Dünya Bankası'nın Dünya Gelişmişlik Göstergeleri (World Development Indicators) veri tabanına girip ishal olan çocukların ne oranda hangi yöntemlerle tedavi edildiklerini gösteren veriye ulaşabilmekteyiz. Veri kapsamı şu anda aralıklı, ama ilerleyen zamanlarda kesinlikle daha zenginleşecektir.

Journal of Economic and Social Thought

Bundan sonra gelecek tartışmada çelişen türde farklı fikirlerin kullanılması faydalı olacaktır. Bunun için ilk örnek çift kamu hizmeti şirketlerinden gelmektedir. Mobil ağ hizmetlerini sağlamakta kullanılan fikirler, belediyelerin klorlanmış su sağlama sistemlerinin arkasındaki fikirlerle ilginç bir çelişki yaratmaktadır. Bir diğer örnek çiftse ulaşımdan gelmektedir. İlk fikir yollar için sıkışıklık fiyatlandırması, ikincisiyse pilot ve hava trafik kontrolörlerinin birbirleriyle iletişim kurarken çok belirli bir takım İngilizce kalıplar kullanmasını zorunlu kılan kuraldır.

Bu son kuralın sebebi çok açıktır. Pilotlar ve kontrolörler yapısal olmayan konuşmalardan kaynaklanabilecek belirsizlikleri önlemek amacıyla üzerinde mutabık kılınmış kalıplar (bir konuşma kılavuzu) kullanmaktadır. Bir pilot bir kontrolöre tam olarak bu kelimeleri kullanarak “acil durum” ilan ettiğinde konuşmanın iki tarafı da, aynı frekansı kullanan diğer bütün pilotlar da bunun ne tür yasal ve usule ilişkin gereksinimleri doğurduğunu tam olarak bilebilmektedir.

İktisatçılar da fikirler hakkındaki iletişimlerinde bu tür bir yapıdan faydalanabilirler. İktisatçıların belirsiz, ya da daha da kötüsü *kamusal mallar* (public goods) gibi farklı insanlar için farklı anlamlara gelen terimler kullanması zihinsel enerjinin verimsiz olarak kullanılmasıdır. Fikirlerin tartışılmasında kullanılan basit ve köklü bir kelime grubu hâlihazırda mevcuttur ve buna bağlı kalınmalıdır.

Buradaki en önemli kavram, kamu maliyesi çalışan bilim insanları tarafından geliştirilen rekabetçi (rival) ve rekabetsiz (non-rival) mallar arasındaki ikiliktir. Tabii ki her iktisatçı bu tanımları tekrarlayabilir. Ama unutulmuş olmasın diye, önemli konuları kapsayan basit bir test mevcuttur. Eğer telefonda anlatabiliyor, derste sunabiliyor, kâğıt üzerinde açıklayabiliyor veya internet üzerinden gönderebiliyorsanız bu rekabetsiz niteliktedir. Yeni bir ilacın formülü rekabetsiz bir maldır. Ağızdan sıvı tedavisinin formülü de rekabetsiz bir maldır.

Bundan mantiken bağımsız ikinci kavram ise dışlanabilirlik (excludability). Zengin ülkelerdeki yasalar, yeni bir kimyasal maddenin formülünün kısmen dışlanabilir olmasını sağlayan patentlerin varlığına olanak vermektedir. Patentler, kısıtlı bir süre için formülün bazı kısımlarının sahibinin izni olmadan kullanılamamasını sağlar. Bazı işçilerin güncelliğini yitirmiş ilaçlar üretmeleri, yeni ilaçları ülkelerinde üretmelerinin mümkün olmamasından değil yasaların onlara izin vermemesindedir. Ağızdan sıvı tedavisinin formülü hem rekabetsiz hem de dışlanamazdır. Hiç kimsenin diğer insanları talimatları izleyerek ağızdan sıvı tedavisinin hazırlamaktan dışlamaya yasal olarak hakkı yoktur.

Fikirleri açıklayabilmemiz için bize bütün gereken rekabetçilik ve dışlanabilirlik (ve karşıtları) kavramlarıdır. Bunlarla alakalı *yayılmalar* (spillovers), *dışsallıklar* (externalities) ve hatta *kamusal mallar* gibi terimler farklı iktisatçılar için farklı anlama gelebilmektedir; bu yüzden en iyisi bunların kullanımından kaçınmaktır.

Beşeri sermaye de esnekçe kullanılabilen bir terim olmakla birlikte kullanımından vazgeçilemeyecek kadar iyidir. Burada mikro-temeller, anlamı açık kullanım için yol gösterici niteliktedirler. Beşeri sermaye etten oluşmaktadır. Et dışlanabilir bir maldır. Et rekabetsiz bir maldır. Diğer bazı

JEST, 2(1), P. M. Romer. p.61-69.

insanların¹ da belirttiği gibi, etin kitaplara yazılan, derslerde açıklanan ve internetten gönderilen fikirleri nasıl üretebildiği bir bulmacadır; ama bu bizim burada üzerinde durmamız gereken bir bulmaca değildir.

Mantıklı insanlar rekabetsiz malların pratikte ne kadar önemli olduğu konusunda farklı görüşte olabilirler. Bu ne semantik ne de felsefi bir mevzudur. Bu görüş ayrılığını, engellenebilen ishalden ölüm sayısı ve yeni tedavi protokollerinin yaygınlığı gibi göstergelere bakarak çözebiliriz. (Veya bunu bizim için Angus Deaton da yapabilir). Eğer rekabetsiz ürünler söz konusuysa bunları küresel olarak paylaşmakla elde edilebilecek kazançlar da söz konusudur.

Mantıklı insanlar aynı zamanda herhangi tip bir rekabetsiz mala atfedebilecekleri en uygun dışlanabilirlik düzeyi konusunda da farklı görüşte olabilirler. Elimizdeki amaçları göz önünde bulundurduğumuzda bu tartışmada önemli olan tek şey, var olan yasal korumaların gizlilikle bir araya geldiklerinde birçok rekabetsiz malı en azından kısmen dışlanabilir hale getirdikleridir. Dolayısıyla diğerlerini dışlayabilme imkânı olan insanların meramları fikirlerin yayılmasında etkili olacaktır.

4. Teknolojiler ve Kanunlar

Sıkışıklık fiyatlandırması ve hava trafik iletişimin arkasındaki fikirler, eczacılık teknikleri ve ağızdan sıvı tedavisinin arkasındaki fikirlerle farklılıklar gösterirler. Fikirleri teknolojiler ve kanunlar olarak ayırmak bu farkı ayırt etmemize yardım edecektir.

Teknolojiler, cansız nesnelerin nasıl yeniden düzenlenebileceği konusundaki fikirlerdir. Bir bileşiğin kimyasal yapısı ve bu bileşiği oluşturmak için gereken kimyasal tepkimelerle ilgili talimatlar birer teknolojidir. Aynı şekilde ishal birinin ağızdan sıvıyla tedavi edilmesiyle ilgili talimat da bir teknolojidir. Bir teknoloji, tek başına yaşayan Robinsone Crusoe için değerli olabilecek bir şeydir.

Kanunlar insanların diğer insanlarla nasıl etkileşime gireceklerini tayin eder. Havacılığın konuşma kılavuzu pilotlar ve kontrolörler arasındaki iletişimin kurallarını belirler. Sıkışıklık fiyatlandırması sistemi yolu kimin kullanabileceğine dair kuralları belirler.

Bir miktar formal gösterim bu kavramların birbirini nasıl etkilediğini daha açık şekilde ortaya koyacaktır. Üretim Y 'yi bir fonksiyon olarak yazalım:

$$Y = A(T(T^*,R),R) F(.). \quad (1)$$

Fonksiyon $A(.)$ üretkenliği belirleyen etmenleri kapsar. Fonksiyon $F(.)$, fiziksel sermaye, nitelikli işgücü, vasıfsız işgücü gibi alışlagelmiş rekabetçi girdilerde birinci dereceden homojen olan geleneksel bir üretim fonksiyonudur.

Üretkenliğin gösterimi, üretkenliğin yerel teknolojik fikirler stoku T ve yerel kanunlar $T(T^*,R)$ 'ye bağlı olduğunu önermektedir. Farklı kanunların

¹ Bu bulmacanın incelemesine öncülük yapan çalışma için bakınız, <http://www.terrybisson.com/page6/page6.html>.

varlığında, üretkenliğin maksimizasyonunu farklı teknolojiler sağlar. Farklı teknolojilerin varlığında, farklı kanunlar verimli olur.

Buna karşılık, fikirlerin yerel stoku da dünyanın kalanındaki teknolojilere ve yerel kanunlar $T(T^*,R)$ 'a bağlıdır. Yabancı teknolojiler T^* rekabetsiz olduklarından T 'nin T^* 'a eşit olması mümkündür. Ne var ki, T^* 'ın unsurlarının bir dereceye kadar dışlanabilirlikleri olduğundan, yerel üretim için gerçekte mevcut olan teknolojiler, yerel kanunlar R tarafından ortaya konan teşviklere bağlı olacaktır.

5. Kanunlar ve Teknolojiler Arasındaki Etkileşimler

Bu örnekler ve kelime grubunu kullanmak suretiyle, makalenin başında ortaya attığım, yaklaşım büyümesinin hâlihazırda mevcut rekabetsiz fikirlerin fakir bir ülkede kullanıma sokulmasıyla işlediği gibi basit bir iddianın ötesine geçebiliriz.

Hemen göze çarpan en açık nokta, kanunlar R 'nin yurtdışından kopyalanabilecek rekabetsiz fikirler olmalarıdır. Havacılık konuşma kılavuzuyla ilgili örnek Çin'de yakın zamanda gerçekleşen gelişmelerden alınmıştır.² 1990'larda hızlı bir genişleme dönemi sonrasında Çin, muhtemelen dünyadaki en tehlikeli havayolu şirketlerine sahipti. 1994 yılındaki bir kaza sonrasında Boeing kontrolörlere ve havayolu çalışanlarına ücretsiz eğitimler vermeye başladı. Boeing ve daha sonra Federal Havacılık Dairesi'nin (FAA) yardımlarıyla Çin sivil havacılık otoritesi kural kitaplarını tamamen yeniledi.

Teknolojiler için olduğu gibi kurallar için de teşvikler önem taşır. Federal Havacılık Dairesi'nin yardım teklifi kısmen de olsa, Çin sivil havacılık otoritesinin FAA'nın Çin havayolu şirketlerinin Amerika Birleşik Devletleri'ne iniş lisanslarını iptal edebileceğini ve ABD havayolu şirketlerini belirli bir düzeyin altındaki güvenlik kayıtları olan Çinli şirketlerle partnerlik anlaşması imzalamaması yönünde baskı altına alabileceğini bildiği için kabul görmüştür. 2008 Olimpiyatları'nın da yarattığı zaman sınırı da Çin'in çabalarına ilave bir aciliyet getirmiştir.

Boeing'in (ve daha sonradan Airbus'ın) Çin'deki kuralların değişmesine yardım etmesindeki motivasyon bellidir. İki üreticinin de, FAA ve Avrupa'daki muadillerinin benimsediği resmi kanunlar R^* 'ı tamamlayıcı nitelikteki spesifik teknolojiler T^* ile alakalı yatırımları mevcuttu. Çin'deki farklı kanunların varlığında, bu teknolojilerin sosyal ve özel değerleri daha düşük olurdu. Bu teknolojiler ışığında, üreticiler ve FAA'nın, Çin'deki kanunlar R 'yi, $R = R^*$ olacak şekilde değiştirmek için teşvikleri vardı.

Bu çabalar sayesinde Çin'deki kaza oranı on kat azalarak dünyadaki en düşük seviyelerden birine geldi. Yine de yanlış anlaşılmalara zaman zaman kaçınılmaz olarak kıl payı kurtulmalara yol açabiliyor. Amerikalı ve Çinli otoriteler telsiz iletişimi için konuşma kılavuzundaki uyumun geliştirilmesi için çalışmalarını sürdürüyorlar.

² Pasztor, Andy. "Uçuş Planı: Çin Kasvetli Havacılık Güvenliği Kayıtlarını Nasıl Tersine Çevirdi; İstekli Düzenleme Mercilerinin Yurtdışından Yardımlarla Birleşimi; Federal Havacılık Dairesi Amiri'nin Ürktücü Yolculuğu." *Wall Street Journal* (Doğu Baskısı). New York, NY, 10 Ekim 2007. A1.

Journal of Economic and Social Thought

Teşvikler, teknolojideki değişimleri etkiledikleri gibi kanunlardaki değişimleri de etkilerler. Birçok kanunun teknolojilerle karşılaştırıldıklarında ortaya çıkan temel bir fark, kanunların değiştirilmesi için nüfusun büyük bir bölümünün aynı fikirde olmasının gerekliliğidir. Faks makinelerini ya da modemleri birkaç grup erken benimseyerek kullanmaya başlayabilir; ama pilotlar ve kontrolörler yeni bir dil kullanmayı denemek isterlerse, bu değişikliğe karşı çıkacak belirgin güçler olacaktır. Daha fazla insanın dâhil olduğu ve fikir birliğinin önem kazandığı durumlarda değişimler daha yavaş gerçekleşecektir.

Sıkışıklık fiyatlandırması, bazı bölgelerde başarıyla uygulanıp büyük sosyal kazanımlar sağlamasına rağmen genel olarak kopyalanmayan yeni kanunların dikkate değer bir örneğidir. Fakat nasıl mülkiyet hakkıyla ilgili bazı resmi kanunların yeni teknolojilerin uygulamasına yol açma olasılıkları daha fazlaysa, bazı siyasi kanunların da farklı kanunlar için Pareto gelişime yol açma olasılıkları daha fazla olabilir. Mesela, Stockholm'lüler, önerilen bir yol sıkışıklık planını, ancak önerilen sistemi yedi aylık bir süre için denedikten sonra daha önceki duruma dönüp, bundan sonra da önerilen sistemin kabul edilip edilmediğini görmek için bir referandum yapmak üzerinde peşinen uzlaştıktan sonra kabul edebilmişlerdir (Björn Harsman ve John Quigley 2009).

İsveç'te uygulanan ve bir deneme süreci sonrasında önerilen değişimin kabul edilip edilmediğine karar verilmesini içeren bu iki-aşamalı sistemin geniş uygulama alanları olabilir; ancak bu bağlamda detaylar çok önemlidir. Yukarıdaki örneğe benzer bir durum Arjantin'deki su dağıtım sisteminin değiştirilmesinde kullanılmıştı. Menem hükümeti tarafından gerçekleştirilen geniş özelleştirmeler, servislerin yaygınlaştırılmasına ve çocuk ölüm oranlarının düşmesini sağlamıştı (Sebastian Galiani, Paul Gertler, ve Ernesto Schargrodsky 2005). Buna rağmen, bir sonraki hükümet yeniden devletleştirme konusunda önemli bir halk desteğini seferber edebilmişti (Rafael Di Tella, Sebastian Galiani, ve Ernesto Schargrodsky 2008).

Bu başarısızlık tesadüf eseri gibi görünmemektedir. Özel şirketler, şüphesiz biçimde hayatlar kurtarabilecekleri fakir ülkelerde modern su dağıtım teknolojilerinin tanıtılmasında çok başarılı olamamıştır. Özel tekellerin düzenlenmesinde etkin olan kanunlar R^* 'in varlığında geliştirilen bu teknolojiler, T^* , düzenleme konusunda aynı etkinlikte olmayan kanun sistemleri R ile kötü bir eşleşme sunmaktadır. Bir su şirketi sebebiyle kanunların değiştirilmesi için gereken yatırım maliyeti de Boeing gibi bir şirketin sivil havacılık kurallarını değiştirmesinin maliyetiyle karşılaştırıldığında, bu değişimin maliyetinin haklı gösterilmesi için çok yüksek görülmüş olabilir.

Cep telefonlarının tüm dünyadaki etkileyici ve şaşırtıcı yayılışı yukarıdaki duruma çarpıcı bir zıtlık sunmaktadır. Özel, kar amacı güden şirketler telefon servislerinin dağıtımının yaygınlaşması konusunda çok etkili bir mekanizma olmuşlardır. Bu başarı telefon cihazlarının ve radyo vericilerin uluslararası sınırlarda nakliyatını gerektirir, ama fiziksel malların akışı, yabancı şirketler ve yerel girişimciler tarafından neredeyse dünyadaki bütün ülkelerde telefon sistemlerinin kurulumu ve işletimi hakkındaki fikirlerin yanında ancak ikincil önem taşımaktadır. Bu örnekte, zengin

JEST, 2(1), P. M. Romer. p.61-69.

ülkelerde geliştirilen bir teknolojinin dağıtımın yaygınlaşması konusunda bir miktar rekabet sağladığını görüyoruz. Yerel kamu hizmetlerini düzenleyen kanunların, telefon ve su servislerinin özelleştirilmesinin siyasi olarak uygulanabilir olması için yeterince gelişmiş olmadığı ülkelerde, taşınabilir telefon teknolojisinin sunduğu rekabet potansiyeli, bu teknolojinin özel şirketler tarafından yayılması konusunda anahtar rol oynuyor olabilir. Bu durumda, $T^*(R^*)$, tesadüfi bir şekilde yerel kanunlar R ile iyi bir eşleşme sunmaktadır.

Son olarak, en fakir ülkelerde kamu sağlığı alanında, bizim bilim ve açık kaynaklı yazılım geliştirilmesinde kullandığımız kanunlara benzer kanunlar kullanarak sağlanan başarı da piyasa-temelli birçok yöntemin başarısızlığıyla derin bir zıtlık göstermektedir. Yerel yasal sistemlerin bizim artık varlığını sorgusuz sualsiz kabul ettiğimiz modern piyasa-temelli sistemlerden olabildiğince uzak olduğu durumlar için bile, dünyanın geri kalanından gelip yaşam kalitesini arttıracak bazı fikirler şüphesiz ki mevcuttur. Piyasalara dayanan modern sistemlerin ve yasaların üstünlüğünün arzulanan nihai durum olduğu varsayımını değiştirmeden de, yerel kanunlarla daha uyumlu çalışabilecek geçici mekanizmalar kullanmak suretiyle ağızdan sıvı tedavisi gibi gerçekten hayat değiştiren fikirleri yayabilmek için fırsatların olup olmadığını sorgulamak isteyebiliriz. En fakir ülkelerde bile, alışlageldik başarısızlıkların yanında gerçek başarı hikâyeleri de gerçekleşti. Belki bu başarı hikâyelerinden bir şeyler öğrenebiliriz.

6. İki Tip Hata

Düşünme şeklimiz öğrettiklerimizden etkilenir. Küreselleşme sonucu gerçekleşen kazanımlarla ilgili öğretilerimiz faydadan çok zarara sebep olabilir. Bu konuda öğrettiklerimiz iki tip hataya yol açmaktadır. Öğretiler, teknolojinin kopyalanamayacağını, fakat kanunların kolayca kopyalanabileceğini önermektedir. İki durum için de teşviklerin önemli olduğunu söylemek daha isabetli olacaktır. Kanunlar, teknoloji akışı ve yerel olarak mevcut olan teknolojilerin üretkenliği konusundaki teşvikleri değiştirdikleri için önemlidir. İstikrarlı yasal sistemleri değiştirmek, içinde bulunulan şartların değişip bu sistemlerin artık optimal olmadığı durumlarda bile, fikir birliğine varıp koordinasyon sağlamanın maliyetli olması dolayısıyla zordur.

Meta-kanunlardaki (kanunların değişmesiyle ilgili kanunlar) yenilikler, insanların var olan kanunlardan başka yerlerde işe yaradıkları gösterilen daha iyi kanunlara geçişini kolaylaştırdıklarında özellikle değerli olurlar.

Kaynakça

- Becker, Gary S., Tomas J. Philipson, and Rodrigo R. Soares. 2005. "The Quantity and Quality of Life and the Evolution of World Inequality." *American Economic Review*, 95(1): 277–91.
- Bourguignon, François, and Christian Morrisson. 2002. "Inequality among World Citizens: 1820–1992." *American Economic Review*, 92(4): 727–44.

Journal of Economic and Social Thought

- Deaton, Angus. 2004. "Health in an Age of Globalization." In *Brookings Trade Forum: 2004*, ed. Carol Graham and Susan M. Collins, 83–130. Washington, DC: Brookings Institution Press.
- Di Tella, Rafael, Sebastian Galiani, and Ernesto Schargrotsky. 2008. "Reality versus Propaganda in the Formation of Beliefs about Privatization." National Bureau of Economic Research Working Paper 14483.
- Fischer, Stanley. 2003. "Globalization and Its Challenges." *American Economic Review*, 93(2): 1–30.
- Galiani, Sebastian, Paul Gertler, and Ernesto Schargrotsky. 2005. "Water for Life: The Impact of Privatization of Water Services on Child Mortality." *Journal of Political Economy*. 113(1): 83–120.
- Hårsman, Björn, and John M. Quigley. 2009. "Political and Public Acceptability of Congestion Pricing: Ideology and Self-Interest." Institute of Business and Economic Research Working Paper W09-005.
- Jones, Charles I., and Paul M. Romer. 2010. "The New Kaldor Facts: Ideas, Institutions, Population, and Human Capital." *American Economic Journal: Macroeconomics*, 2(1): 224–45.

Copyrights

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to the journal. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>).

JEST, 2(1), P. M. Romer. p.61-69.